

Oversett, men ikke overflødig

Hvem er egentlig viktigst for å formidle ”det norske” i utlandet?

Meninger | 06.07.2009 | Av: Cathrine Rysst, norsklektor ved Universitetet i Köln

Utenriksminister Jonas Gahr Støre skriver 14.06 i sitt innlegg i Aftenposten ”Ikke oversett, oversatt!” om oversetternes rolle og om litteraturen som brobygger mellom nasjoner. Han sier språk medvirker til økt kulturell forståelse og er avgjørende i forholdet mellom kulturer, nasjoner og stater. Han påpeker at vi har 124 profesjonelle norskoversetterne og 109 utenriksstasjoner.

Hvem er egentlig viktigst for å formidle ”det norske” i utlandet?

Jeg stiller meg fullt og helt bak den berømmelsen utenriksministeren gir oversetterne og NORLA (Norwegian Literature Abroad). Likevel er det en stor og viktig gruppe som overhodet ikke nevnes i denne sammenheng, nemlig lærerkreftene ved norskstudiene i utlandet. Disse utgjør en gruppe ”ambassadører” som er sentrale formidlere av det norske og de er i aller høyeste grad med på å gjøre litteraturen vår kjent ute.

Uvisst av hvilken grunn og har Gahr Støre valgt å se bort ifra denne sentrale gruppen når han konkluderer med at det er ”begge to”, altså både oversetterne og utenriksstasjonene, som sammen formidler ”det norske” i utlandet. Når vi ser på det arbeidet lærerkreftene ved utenlandske universiteter legger ned, er et ”begge to” ikke godt nok, det gir heller ikke et sant bilde. Her måtte det i det minste bli snakk om et ”alle tre”, selv om man da står i fare for å ekskludere ytterligere grupper. Samtlige ansatte ved de utenlandske lærestedenes institutter samt sommerskolene og kursene for internasjonale studenter her i landet bidrar til spredningen av kunnskapen om Norge.

Ved de disse lærestedene gis det nemlig ikke bare undervisning i norsk språk, men også i politikk, historie, samfunnsfag, litteratur, oversettelse, o.s.v, på bachelor- og masternivå. Så det skulle ikke være noen åpenbar grunn til at Gahr Støre unnlater å nevne oss som viktige aktører.

Del av norsk utenrikspolitikk

Undervisning av norsk i utlandet er en viktig del av norsk utenrikspolitikk. Rundt 140 høyere læresteder rundt om i verden tilbyr undervisning i norsk språk og kultur. Mellom 5 000 og 6 000 unge akademikere studerer til enhver tid norsk språk og norske emner på ulike nivåer. Jeg vil tro flere av disse også vil bli gode ambassadører for ”det norske” i utlandet.

Statsfinansierte NORLA gjør en enestående jobb med å promotere norsk litteratur utenfor Norge og med å bistå oss norsklektorer praktisk og økonomisk. Med støtte fra NORLA, eller også fra utenriksstasjonene direkte, får vi satt mange prosjekter ut i livet. Ambassadene støtter velvillig opp om kulturarrangementer og formidling av ”det norske”.

SIU (Senter for internasjonalisering av høgere utdanning) ligger under UD. Ved et tyvetalls universiteter har Utenriksdepartementet opprettet egne åremålsstillinger med utgangspunkt i utenrikspolitiske prioriteringer om hvor det er viktig at det undervises i norsk. Høsten 2007 ble det bl.a. opprettet et norsklektorat i Kina som en del av Norges Kina-satsing der håpet er at språkundervisning skal bli en døråpner blant annet for norsk næringsliv.

Det virker innlysende for meg at norsklektorene spiller en helt sentral rolle i spredningen av Norgeskunnskapen i utlandet. I Morgenbladets kronikk av 12.-18.juni trekker Vibeke Roggen og Elise Seip frem samarbeidet mellom Aserbajdsjan University of Languages (AUL) og universitetene i Oslo og Agder. I Baku bygges det nemlig opp et regionstudium om Skandinavia med fokus på Norge og norsk språk. Dette er nok et eksempel på et satsningsområde. Gahr Støre holdt selv et foredrag der for et års tid siden. Vi får håpe at det er en forglemmelse som har gjort at utenriksministeren i sin kronikk ikke nevner norsklektorenes arbeid med å fremme ”det norske” i utlandet på linje med organisjoner som NORLA, oversetterne, - og de 109 utenriksstasjonene.

Dårlige betingelser

Debatten rundt lektorenes lønnsvilkår i utlandet har vært oppe i media tidligere uten at forholdene har forbedret seg merkbart. Høsten 2007 sendte tidligere lektor i Vilnius, Kristian Solvang, et brev til utenriksminister Gahr Støre der det kreves at utenlandslektorene får ordinær norsk lønn på linje med ansatte i utenriktjenesten. Man ba også om at pensjons- og trygdeforhold skulle bli tatt opp til vurdering. SIU utarbeidet så i 2007 og 2008 mulige løsninger på krav om trygde- og pensjonsavtaler for utenlandslektorene. UD's konklusjon høsten 2008 var at det ikke var mulig å inngå noen kollektiv trygde- og pensjonsavtale, da usikkerhetsmomentene var mange, og ulikhetene lektoratene imellom ville blitt for store.

Det er opprettet tilskuddsordninger som skal styrke lærestedene og medvirke til et kvalitetsmessig godt undervisningstilbud og bidra til å bygge opp om et positivt Norgesbilde i utlandet. Det har vært hensiktsmessige og nyttige tiltak. På den andre siden gjøres det samtidig nedskjæringer som å trekke tilbake mange lektorers trekkfrie stipender og flyttetilskudd. Altså nedskjæringer som får direkte konsekvenser for lektorenes private økonomi og som gjør det enda vanskeligere å bli værende i disse stillingene.

Norsklektorenes oppgave er, foruten å undervise, å motivere, inspirere og veilede studentene. Vi arrangerer studieturer og organiserer utvekslingsopphold, inviterer forfattere og gjesteforelesere. Vi er ofte studentenes eneste bindeledd til Norge. Det er lite ønskelig at undervisningen helt og holdent tas over av lokale lærerkrefter som ofte har begrenset kontakt med Norge, som kanskje heller aldri har hatt noe lengre opphold der.

Våre interesser blir ikke ivaretatt når vi arbeider i utlandet på den måten vi gjør. Vår situasjon kan på ingen måte sammenliknes med andre nordmenns forhold ved utenriksstasjonene, selv om vi også kan sies å være ”ambassadører” for Norge i utlandet.

Det er vel i Norges interesse at dyktige og erfarne lærerkrefter søker seg til disse stillingene? Sannheten er at mange ikke har råd til å påta seg disse engasjementene pga de ugunstige betingelsene. Dette har vi måttet leve med. Når vi nå også gjøres usynlige med tanke på det arbeidet som utrettes med å representere Norge i utlandet, oppleves det som veldig urettferdig.

På SIUs hjemmesider kan man lese om UD's ambisjoner: ”UD's rolle er å sikre at støtten til norskundervisningen ved utenlandske høyere læresteder er i tråd med gjeldende utenrikspolitiske prioriteringer, og at norskmiljøene og deres nettverk på en god måte integreres i omdømme- og norgesprofileringsarbeidet.”

Vi har altså tidligere stilt spørsmålet om hvorfor UD ikke er villig til å betale norsklektorene for den jobben de gjør for å fremme Norges omdømme i utlandet. Nå reises også spørsmålet om hvorfor norsklektorenes eget omdømme skal undergraves.

Vi nyter ikke godt av frynsegoder eller gunstige avtaler om lønn og pensjon, men la oss i det minste få ta vår del av æren for at kunnskapen om Norge og ”det norske” spres rundt om i vår store, lille verden.